Etuuksien ja palvelujen suunnitteluyksikkö
Terveydenhuoltoetuuksien osaamiskeskus

Kela 92/010/2023

19.10.2023

Lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle laeiksi korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollosta annetun lain sekä Kansaneläkelaitoksesta annetun lain 12 d §:n muuttamisesta (HE 59/2023 vp)

Sosiaali- ja terveysvaliokunta on pyytänyt Kansaneläkelaitokselta (Kela) lausuntoa hallituksen esityksestä eduskunnalle laeiksi korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollosta annetun lain (opiskeluterveydenhuoltolaki) ja Kansaneläkelaitoksesta annetun lain 12 d §:n muuttamisesta. Esitys liittyy sosiaaliturvajärjestelmien yhteensovittamisesta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU-koordinaatioasetus 883/2004) tulkintaan ja rajat ylittävästä terveydenhuollosta annetun lain (1201/2013, rajalaki) 1.5.2023 voimaan tulleisiin muutoksiin.

Esityksen mukaan tutkinto-opiskelijat EU- ja ETA-valtioista, Sveitsistä tai Ison-Britannian ja Pohjois-Irlannin yhdistyneestä kuningaskunnasta (EU-tutkinto-opiskelija) vapautettaisiin opiskeluterveydenhuollon terveydenhoitomaksun maksamisesta EU-koordinaatioasetuksen mukaisesti. EU-tutkinto-opiskelijoiden opiskeluterveydenhuollosta aiheutuneista kustannuksista perittäisiin korvaus opiskelijan sairaanhoidon kustannuksista vastaavalta valtiolta rajalain mukaisesti. Ehdotettu muutos vaikuttaisi korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon kokonaisrahoituksen rahoitusosuuksien muodostumiseen, minkä vuoksi rahoitusta koskevia säännöksiä ehdotetaan muutettavaksi ja tarkennettavaksi. Lakia toimeenpantaessa sen rahoitusta koskevissa säännöksissä on havaittu myös muita muutos- ja täsmentämistarpeita, mistä syystä lain rahoitusta koskevien 2 ja 3 lukujen säännöksiä ehdotetaan selkiytettäväksi kauttaaltaan.

Lisäksi esityksessä ehdotetaan opiskelijoiden terveydenhoitomaksun eräpäivien muuttamista niin, että Kela voi lähettää tiedon maksuvelvollisuudesta läsnä oleviksi ilmoittautuneille opiskelijoille. Kansaneläkelaitoksesta annettuun lakiin esitetään tehtäväksi tekninen tarkennus opiskeluterveydenhuoltolakiin ehdotetuista muutoksista johtuen.

Kelan asiantuntijalausunto

Kokonaisuutena Kela kannattaa hallituksen esitystä, koska sen on tarkoitus selkeyttää sääntelyä ja mahdollistaa nykyistä sujuvampi toimeenpano. Kela on osallistunut lausuntokierroksella olleen luonnoksen valmisteluun.

1 EU-koordinaatioasetuksen tulkinnan muutos ja vaikutukset opiskeluterveydenhuollon rahoitukseen

Kela pitää kannatettavana ja välttämättömänä sitä, että rajat ylittävästä terveydenhuollosta annetun lain (1201/2013, rajalaki) 20 a §:n mukainen Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiön (YTHS) oikeus valtion korvaukseen huomioidaan myös korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollosta annetun lain (695/2019, opiskeluterveydenhuoltolaki) nojalla maksettavassa rahoituksessa.

Hallituksen esityksessä ehdotetaan, että YTHS:n lopullisesta korvauksesta vähennetään se summa, jonka Kela on todellisuudessa maksanut YTHS:lle valtion korvauksena kyseisen toimintavuoden aikana. Kelan näkemyksen mukaan tämä on rahoituksen käytännön toteuttamisen kannalta järkevä toimintamalli, ottaen huomioon valtion korvauksen haku- ja käsittelyajat. Valtioneuvoston asetuksessa rajat ylittävän terveydenhuollon kustannusten hallinnoinnista (65/2014) on säädetty valtion korvauksen hakuajaksi 12 kuukautta sen kuukauden päättymisestä, jolloin kustannukset ovat syntyneet. Asetuksen mukaan Kelan tulee korvata kustannukset viimeistään vuoden kuluessa hakemuksen jättämisestä. Jos rahoitus sidottaisiin kyseisenä toimintavuonna syntyneisiin kustannuksiin, YTHS:lle maksettava valtion korvaus ei olisi vielä kokonaan tiedossa kyseisen toimintavuoden tilinpäätöstä vahvistettaessa ja lopullista korvausta määritettäessä.

Nyt ehdotettavat muutokset johtuvat sosiaaliturvajärjestelmien yhteensovittamisesta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen 883/2004 tulkinnan muutoksesta, jonka mukaan korkeakouluopiskelijoiden terveydenhoitomaksu katsotaan sellaiseksi vakuutusmaksuksi, jota ei voida periä henkilöltä, joka on vakuutettuna toisessa jäsenvaltiossa. Kela on jo asetuksen nykytulkinnan mukaan vapauttanut maksusta sellaiset EU-tutkinto-opiskelijat, jotka ovat esittäneet Kelalle todistuksen kuulumisesta toisen jäsenvaltion sosiaaliturvaan. Kela pitää kannatettavana sitä, että opiskeluterveydenhuoltolaissa säädetään maksuvapautuksesta selkeästi. Kela kuitenkin kiinnittää kokonaisuutena huomiota siihen,

että tulkinta terveydenhoitomaksun kuulumisesta asetuksen 883/2004 piiriin lisää epätarkoituksenmukaisella tavalla hallinnollista työtä ja sen kustannuksia – menettely on hallinnollisesti raskas ja kallis. Muutos lisää valtion korvausten ja terveydenhoitomaksuun liittyvien erityistapausten käsittelyä Kelassa, monimutkaistaa YTHS:n rahoitusta ja on myös opiskelijoiden kannalta vaikeasti ymmärrettävä.

Suomessa on arvioitu vuosittain opiskelevan noin 4.400 EU-tutkinto-opiskelijaa. Kuitenkin maksuvapautus on hoito-oikeustodistuksen esittämisen perusteella rekisteröity Kelassa 1.107 opiskelijalle (lokakuu 2023), joten vaikuttaisi siltä, että EU-tutkinto-opiskelijoiden määrä on merkittävästi arvioitua pienempi. Hallituksen esityksessä kuvataan, että talousarviossa valtion rahoituksesta vähennettäisiin se määrä, joka aiheutuu EU-tutkinto-opiskelijoiden hoidosta. Määrä perustuisi hyväksyttävään opiskelijakohtaiseen kustannukseen kerrottuna EU-tutkinto-opiskelijoiden arvioidulla määrällä. Kela katsoo, että arviota ei ole järkevää tehdä 4.400 opiskelijan tai edes 4.000 opiskelijan perusteella, koska maksuvapautusta hakeneiden opiskelijoiden määrä on ollut tähän mennessä merkittävästi arvioitua EU-tutkinto-opiskelijamäärää pienempi.

2 Rahoitusta ja kustannusten korvaamista koskevat opiskeluterveydenhuoltolain säännökset

Kela kannattaa opiskeluterveydenhuollon kustannusten korvaamista koskevaan sääntelyyn ehdotettuja muutoksia. Erityisen hyvänä asiana Kela pitää sitä, että rahoitusta tarkastellaan nykyistä enemmän toimintavuosikohtaisesti ja pyritään sujuvoittamaan toimeenpanoa ja YTHS:n toiminnan suunnittelua. Sääntelyn muutosten johdosta ei olisi enää tarvetta ylijäämämenettelylle, jossa Kela maksaa todelliseen opiskelijamäärään perustuvaa laskennallista ylijäämää ja vastaavasti vähentää saman summan kuluvan vuoden ennakoista.

Esitetyn 16 §:n mukaan valtio vastaa siitä, että Kelan käytettävissä on korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon riittävä rahoitus, jos se on välttämätöntä opiskeluterveydenhuollon palvelujen saatavuuden turvaamiseksi äkillisestä tai ennakoimattomasta syystä johtuen. Nykysääntelyyn verrattuna muuttuisi siis se, että lisärahoitusta voi myöntää äkillisestä **tai** ennakoimattomasta syystä, eikä molempien edellytysten tarvitse toteutua. Esimerkiksi vuonna 2022 lain mukaisena perusteena pidettiin koronatilanteesta johtunutta mielenterveyspalvelujen hoitojonojen kasvua ja YTHS:lle myönnettiin lisärahoitusta mielenterveyspalvelujen jonojen purkuun. Lisärahoituksen myöntäminen on osoittautunut ajoittain

liian jäykäksi menettelyksi, minkä vuoksi olisi tarkoituksenmukaisempaa huolehtia YTHS:n perusrahoituksen riittävyydestä.

3 Terveydenhoitomaksua koskevat säännökset

Kela kannattaa opiskeluterveydenhuollon terveydenhoitomaksua koskevia muutosehdotuksia. Eräpäivien siirtämisellä mahdollistetaan se, että Kela saa lähetettyä tiedotekirjeen terveydenhoitomaksun maksuvelvollisuudesta kaikille maksuvelvollisille opiskelijoille. Kela on tähänkin asti lähettänyt tiedotekirjeen maksun maksamisesta, mutta se ei ole tavoittanut aivan kaikkia maksuvelvollisia, koska kaikki opiskelijat eivät ole vielä ilmoittautuneet läsnä olevaksi kirjeen lähettämispäivään mennessä.

Kela toivoo, että jatkossa selvitetään mahdollisuutta siirtyä lukuvuosikohtaiseen maksujen määräytymiseen nykyisen kalenterivuosikohtaisen määräytymisen sijasta. Muutoksella opiskelija voisi maksaa maksun yhdellä kertaa lukuvuoden alussa. Se yksinkertaistaisi maksamista opiskelijoiden suuntaan sekä vähentäisi maksun keräämisestä aiheutuvaa työtä Kelassa.

4 Muita huomioita

Kela toivoo, että opiskeluterveydenhuoltoa ja siihen liittyvää sääntelyä voitaisiin kehittää mahdollisimman pikaisesti myös nyt esitettävien muutosten jälkeen. Erityisesti Kela kiinnittää huomiota siihen, että hallituksen esityksestä on lausuntokierroksella olleeseen luonnosversioon nähden poistettu Kelan tietojensaantioikeuksien laajentamista koskevat säännösehdotukset. Luonnosvaiheessa esitettiin, että Kelalla olisi oikeus saada YTHS:ltä järjestämistehtävänsä toteuttamiseksi välttämättömät henkilö- ja potilastiedot, joiden saanti on nykylainsäädännön perusteella nimenomaisesti kiellettyä.

Kelassa on tunnistettu ja tuotu aiemmin esille toimeenpanon kannalta myös muita lainsäädännön kehittämistarpeita. Tällainen on esimerkiksi YTHS:n lääkkeiden ja rokotteiden hankkimista koskevan sääntelyn kehittäminen siten, että mahdollistetaan suoraan lain nojalla lääkkeiden toimittaminen YTHS:lle sairaala-apteekeista ja lääkekeskuksista. Lisäksi Kela ehdottaa sen selvittämistä, voisiko YTHS laskuttaa yksittäisiä asiakkaita tuottamistaan palveluista esimerkiksi tilanteessa, jossa hoidon kustannuksista vastaisi ulkomainen vakuu-

tusyhtiö. Myös opiskeluterveydenhuollon palveluverkon laajuuden määrittelyn ja toiminnan suunnittelun tueksi tarvittavien tietojen saaminen sekä palvelujen ristiinkäytön mahdollisuuksien lisääminen edellyttävät lisäselvityksiä. Lisäksi tulisi selvittää, miten YTHS:n saamat lahjoitusvarat huomioitaisiin rahoituksen kokonaisuudessa.

Reija Jääskeläinen
osaamiskeskuksen päällikkö

Sofia Kallio-Ahola
juristi